

ACTIVITATEA PICTORULUI ISIDOR NEUGASS LA BRAȘOV (1845-1847)

RADU POPICA*

ABSTRACT. *Isidor Neugass's Painting Activity in Brașov (1845-1847).* Born around 1780 in Berlin, Isidor Neugass was a traveling artist who first worked in Vienna and Pest (1806-1811) and later travelled throughout the whole Europe, from Italy to Russia. Isidor Neugass arrived in Brașov in July 1845 and remained here until the end of 1847. Isidor Neugass's work created during his stay in Brașov comprises several icons and portraits. Among these works, only the following have been preserved: *Portrait of Hrisant Penetis*, abbot of Horezu Monastery (kept at Horezu Monastery, Gorj County), Boyar's portrait (The National Museum of Art of Romania), two pair portraits from Székely National Museum Sfântu Gheorghe - *Portrait of a Man* and *Portrait of a Woman*. The official portraits painted by Isidor Neugass feature characteristics of academic style and integrate Biedermeier elements.

Keywords: *portrait, academic art, Biedermeier, Brașov*

Din prima jumătate a secolului XIX s-au păstrat puține date referitoare la artiștii activi la Brașov. Cercetări recente ne-au permis să identificăm o serie de date privitoare la artiști brașoveni din această perioadă. Printre aceștia pot fi amintiți: Georg Gottlieb Schnell¹, Atanasie Istrătescu², Ludwig Schneider³ și artiștii din familia

* Muzeograf, Șef Secție, Muzeul de Artă Brașov, radu.popica@muzeulartbv.ro.

¹ Georg Gottlieb Schnell (1791-1843, Brașov). Profesor de desen la Școala Medie Evanghelică din Brașov începând din anul 1821. Konrad Klein, *Biedermeierliche Stadtansichten und Trachtenbilder. Zum Wirken des Kronstädter Zeichenlehrers Georg Gottlieb Schnell*, în „Forschungen zur Volks- und Landeskunde”, 49, 2006, pp. 89-90.

² Atanasie (Anastasia) Istrătescu (?). Pictor. Născut la București. Studii de artă la Pesta și Viena. Activ la Brașov între anii 1842-1867. Informații despre activitatea sa se găsesc în paginile *Gazetei de Transilvania, Siebenbürger Wochenblatt* și *Adressenbuch der Stadt Kronstadt*.

³ Ludwig Schneider (?). Pictor și profesor de desen. Activ la Brașov între anii 1842-1852. Informații despre activitatea sa se găsesc în paginile *Siebenbürger Wochenblatt* și *Adressenbuch der Stadt Kronstadt*.

Popp⁴. Cu toate acestea, dacă nu sunt integrate și datele referitoare la artiștii călători, tabloul artei plastice brașovene din această epocă se dovedește sărac. Ne sunt cunoscute numele mai multor astfel de artiști care se opresc pentru un timp și la Brașov: Benedict Höflich⁵ (1838-1839), Adalbert Schäffer⁶ (1839), Karl Diehl⁷ (1842-1843), Johann Horrak⁸ (1847), Wilhelm Berg⁹ (1847) și Anton Fiala¹⁰ (1847-1851). Dintre aceștia se remarcă, prin activitatea desfășurată la Brașov, pictorul german Isidor Neugass.

Isidor Neugass s-a născut în preajma anului 1780 la Berlin, frecventând între anii 1800-1802 cursurile Academiei Regale de Arte Frumoase și Științe Mecanice¹¹. Ulterior se stabilește la Viena. Aici realizează portretele lui Ludwig van Beethoven și Joseph Haydn (1806). Între anii 1806-1811 își desfășoară activitatea în calitate de

⁴ Ioan Popp Moldovan de Galați (1774, Făgăraș -1869, Brașov). Pictor și sculptor, stabilit la Brașov din anul 1818. Nicolae Popp (?), sculptor. Corneliu Comănescu, *Pictorul Mișu Popp*, în „Țara Bârsei”, IV, martie-aprilie 1932, nr. 2, pp. 100-105.

⁵ Andreas Benedict Höflich (?). Pictor și desenator. Absolvent al Școlii de Artă din Nürnberg. Manfred H. Grieb (coord.), *Nürnberger Künstlerlexikon: Bildende Künstler, Kunsthandwerker, Gelehrte Sammler, Kulturschaffende und Mäzene vom 12. bis zur Mitte des 20. Jahrhunderts*, vol. 2, K. G. Saur, München 2007, p. 673.

⁶ Adalbert (Béla) Schäffer (1815, Carei - 1871, Düsseldorf). Pictor. Studii la Pesta și Viena. Activ în calitate de portretist, dar practică și natura moartă, gen în care excelează. *Allgemeines lexikon der bildenden künstler von der Antike bis zur Gegenwart* (Thieme-Becker), vol. XXIX, Leipzig, 1935, p. 552. Călătorește în anii 1839-1850 în Transilvania și în Țara Românească: Brașov, București (1839-1840), Timișoara (1843-1845) și Sibiu (1850 ?). Informații despre activitatea sa la Brașov se găsesc în paginile *Gazetei de Transilvania și Siebenbürger Wochenblatt*.

⁷ Karl Diehl (?). Pictor. Călătorește în anii 1842-1850 în Transilvania și în Țara Românească, oprindu-se la Brașov, și București (1843). Informații despre activitatea sa la Brașov se găsesc în paginile *Gazetei de Transilvania și Siebenbürger Wochenblatt*. După 1850 se stabilește la Craiova, unde este profesor de desen și caligrafie la școlile secundare din oraș (1850-1882). Paul Rezeanu, *Artele plastice în Oltenia (1821-1944). Contribuții*, Craiova, Editura Scrisul Românesc, 1980, p. 25.

⁸ Johann Nepomuk Horrak (1815-1870, Milotice, Cehia). Acuarelist. Studii la Academia de Arte Frumoase din Viena. *Österreichisches Biographisches Lexikon*, vol. II, 1959, p. 417. Informații despre activitatea sa la Brașov se găsesc în paginile *Siebenbürger Wochenblatt*.

⁹ Wilhelm Berg (1807 ?, Viena - 1872, Sebeș). Pictor. După un timp petrecut la Sibiu, se stabilește la Sebeș. Este activ și în calitate de modelator și creator de ceroplastii, dar și ca dagherotipist. Volker Wollmann, *Portretele în relief din ceară ale fraților Wilhelm și Carl Berg din Sebeș*, în „Terra Sebus”, 3, 2011, pp. 383-384.

¹⁰ Anton Fiala (1812, Nimburg, Cehia-1863, Sibiu ?). Pictor și fotograf. Activ la Pesta, Timișoara, Sibiu și Brașov. Prezența lui Anton Fiala la Brașov este semnalată începând din anul 1847. În anul 1849 a ocupat provizoriu catedra de desen a Gimnaziului Evanghelic. Rămâne la Brașov până în anul 1851, revenind apoi în oraș între anii 1853-1861. Konrad Klein, *Anton Fiala, ein böhmischer Maler und Fotograf um 1850 in Siebenbürgen*, în „Zeitschrift für Siebenbürgische Landeskunde”, 28(99), 2005, vol. I, pp. 22-39.

¹¹ *Königliche Akademie der bildenden Künste und mechanischen Wissenschaften*.

portretist la Pesta.¹² Din 1811 pornește într-o lungă călătorie prin Europa, ce-l poartă din Italia până în Rusia, unde rămâne doisprezece ani, revenind la Pesta abia în anul 1841. Isidor Neugass sosește la Brașov în anul 1845. În numărul din 9 iulie 1845 al *Gazetei de Transilvania* „Isidor Naigas, zugrav și artist academic” anunță prezența sa la Brașov, precizând că „fiind înbărbătat de mai mulți iubitori de arte” a hotărât să-și întrerupă călătoria și să-și prelungească șederea aici. Neugass se recomandă ca portretist, dar și ca pictor bisericesc și de scene istorice.¹³ În decembrie publică un anunț și în paginile ziarului german, *Siebenbürger Wochenblatt*, informând „venerabilul și mult prea respectatul public, că la dorința mai multor iubitori de artă s-a oprit aici pentru ceva timp”.¹⁴ Artistul pare să fii primit numeroase comenzi deoarece renunță la camera pe care o ocupa la hanul „Zur goldenen Krone” pentru a-și deschide un veritabil atelier, în piața centrală, în casa Șefului Poștei, Friedrich von Fronius.¹⁵

Gazeta de Transilvania a acordat o atenție deosebită activității lui Isidor Neugass, considerat un artist faimos. Un articol elogios la adresa sa, intitulat *O scurtă meditație asupra zugrăvirei*, publică George Bariț în *Foaie pentru minte inimă și literatură*.¹⁶ După ce deplânge faptul că „în cetatea noastră nu se află nici măcar o colecție de icoane și portrete”, Bariț laudă talentul de portretist al artistului și icoana *Schimbării la față*, pictată pentru biserica „Sfântul Nicolae” din Șcheii Brașovului.¹⁷ Eforia bisericii a încheiat cu Neugass un contract pentru zugrăvirea tâmplii.¹⁸ La 30 noiembrie 1845 „zugravul Isidor Noigas” a prezentat icoana de probă, ocazie cu care „...sau descoperitu mai multe greșali...”.¹⁹ Consiliul Parohial nu a împărțit entuziasmul lui Bariț cu privire la icoana lui Neugass, considerând că artistul s-a abătut

¹² E. Bénézit, *Dictionnaire critique et documentaire des peintres, sculpteurs, dessinateurs et graveurs* (ediție nouă), vol. 16, Librairie Gründ, 1966, p. 340; Thieme-Becker, *Allgemeines Lexikon der Bildenden Künstler von der Antike bis Zur Gegenwart*, vol. I, Leipzig, 1907, p. 407.

¹³ *Înștiințare*, în „Gazeta de Transilvania”, VIII, nr. 55, 9 iulie 1845, p. 220.

¹⁴ *Kunstanzeige*, în „Siebenbürger Wochenblatt”, nr. 100, 15 decembrie 1845; „Beilage zum Siebenbürger Wochenblatt”, nr. 101, 18 decembrie 1845, p. 494.

¹⁵ Christian Friedericus von Fronius (1772-1855). Dr. Erich Jekelius, *Genealogie Kronstädter Familien*, vol. III, Kronstadt (Brașov) 1964, p. 83.

¹⁶ G. B. (George Bariț), *O scurtă meditație asupra zugrăvirei*, în „Foaie pentru minte inimă și literatură”, nr. 52, 24 decembrie 1845, p. 420.

¹⁷ *Ibidem*.

¹⁸ Mihai Manolache, *Noi date privind activitatea artistică a pictorului Constantin Lecca la biserica voievodală Sfântul Nicolae din Șcheii Brașovului*, în „Mitropolia Ardealului”, XX, nr. 1-2, ianuarie-februarie 1975, pp. 60-61.

¹⁹ Procesul verbal al Consiliului Parohial din 30 noiembrie 1845, Hotărârea nr. 79, p. 41, Protocolul nr. 179, Arhiva Bisericii „Sfântul Nicolae” din Șcheii Brașovului. Mulțumim domnului dr. Vasile Oltean pentru furnizarea documentului.

de la canoanele picturii ortodoxe. Ca atare, contractul a fost reziliat, încredințându-se în anul următor pictarea tâmpelii lui Constantin Lecca.²⁰ Aceasta nu este singura lucrare de pictură bisericească realizată de Neugass la Brașov, tot în paginile *Gazetei de Transilvania* fiind menționată icoana *Hristos în munte*, pictată în anul 1846.²¹

Pe parcursul anului 1847 nu avem alte știri referitoare la activitatea lui Isidor Neugass la Brașov. Considerăm însă că artistul, menționat în *Adressenbuch der königlich freien Stadt Kronstadt 1847*²² printre pictorii ce își desfășurau activitatea în oraș, nu a părăsit Brașovul decât spre sfârșitul lui 1847, îndreptându-se spre Timișoara. Isidor Neugass se afla la 25 decembrie 1847 în Timișoara, anunțându-și sosirea în paginile ziarului *Temesvárer Wochenblatt*.²³ Nu cunoaștem informații biografice privitoare la artistul posterior anului 1847.

Deși a fost activ și ca pictor bisericesc, așa cum am arătat mai sus, activitatea lui Isidor Neugass la Brașov a fost orientată mai ales spre portretistică. Încă de la început artistul arată publicului că este „zugrav de portrete în oleiu, și ca unul ce are acel norocos talent de a copia întocma”²⁴. George Bariț menționează „o colecție de portreturi”²⁵, iar în anul 1846 aflăm că „lucrările i s’au înmulțit cu câteva bucăți prea frumoase, oare câte portrete sânt nemerite până la mirare”²⁶.

Dintre portretele realizate de Neugass la Brașov cunoaștem un *Portret de boier* (1845), aflat în colecția Muzeului Național de Artă al României, *Portretul lui Hrisant Penetis* (1846), păstrat în colecția muzeală a Mănăstirii Hurezi, și alte două portrete semnate de Isidor Neugass, *Portret de bărbat* și *Portret de femeie* (1847), care se găsesc în patrimoniul Muzeului Național Secuiesc din Sfântu-Gheorghe. Neîndoielnic, portretele pictate de Neugass la Brașov au fost mult mai numeroase. Însă, în acest stadiu al cercetării, nu am putut identifica alte lucrări datând din perioada petrecută de artist la Brașov.

Nu cunoaștem identitatea comanditarului înfățișat în *Portretul de boier*²⁷, probabil un înalt demnitar din Țara Românească. Personajul este portretizat dintr-un ușor semiprofil stânga, șezând într-un fotoliu roșu, cu o mână sprijinită la brâu, în timp ce în cealaltă mână ține un șirag de mățanii. Poartă un costum oriental specific

²⁰ Barbu Teodorescu, *Constantin Lecca*, București, Editura Meridiane 1969, p. 20; Mihai Manolache, *op.cit.*

²¹ *Lucrătorii unui artist (Atélie)*, în „Gazeta de Transilvania”, IX, nr. 27, 1 aprilie 1846, p. 108.

²² Hr. Isidor Neugass, *Portrait = und Historien- und Landschaftsmaler*, Platz 44. *Adressenbuch der königlich freien Stadt Kronstadt*, Druck und Verlag von Johann Gött, Kronstadt (Brașov) 1847, p. 67.

²³ *Temesvárer Wochenblatt für nützliche Unterhaltung und heimatliche Interessen*, VIII, nr. 52, 25 decembrie 1847, p. 416.

²⁴ *Înștiințare...*, *op.cit.*, p. 220.

²⁵ G.B. (George Bariț), *O scurtă meditație...*, *op.cit.*, p. 420.

²⁶ *Lucrătorii unui artist...*, *op.cit.*, p. 108.

²⁷ Ulei pe pânză, 64 x 52 cm, semnat și datat lateral stânga cu negru: Neugass fecit / a = o 1845., Muzeul Național de Artă al României, nr. inv. 2308.

cinului marii boierimi alcătuit din anteriu alb, încins cu brâu de mătase, ambele împodobite cu motive florale, și o giubea galbenă garnisită cu blană, iar pe cap un ișlic îmblănit cu calotă roșie. În fundal, o draperie dezvăluie pedestalul unei coloane dorice.

Fig. 1. *Portret de boier* (1845)

Muzeul Național de Artă al României, nr. inv. 2308

*Portretul lui Hrisant Penetis*²⁸, egumenul mănăstirii Horezu, este construit pe o structură compozițională asemănătoare. Monahul este reprezentat din față, așezat într-un jilț, ținând în mâna dreaptă un toiag. Poartă veșminte călugărești specifice rangului său: rasă neagră, sub care se zărește anteriul albastru, încins cu un brâu roșcat, peste care se profilează o cruce pandativ, iar capul îi este acoperit de o camilăfcă. Prestanța prelatului este subliniată de decorațiile purtate la piept: Ordinul „Salvatorul”, instituit în Grecia din anul 1829, și „Ordinul Gloriei” - Nișan Iftihar, conferit de sultanul Megid.²⁹ În colțul din dreapta jos al tabloului, într-un filacter, figurează o inscripție în limba greacă: *Arhimandritul Hrisant Penetis de origine din*

²⁸ Ulei pe pânză, 110 x 85 cm, colecția muzeală a Mănăstirii Hurezi. Hrisant Penetis (Horezeanu) (n. 1780, Andros, Grecia - 1852, Hurez, Vâlcea). Se stabilește în anul 1806 în Țara Românească. Între anii 1806-1830 este starețul Mănăstirii Polovragi din Gorj, iar ulterior al Mănăstirii Hurez (1830-1852). Paula Scalcău, Georgeta Penelea-Filitti, *Elenismul în România. O istorie cronologică*, Editura Omnia, București 2006, p. 110.

²⁹ Constantin Bălan, *Portretul din 1846 al lui Hrisant Penetis, egumenul mănăstirii Horezu*, în „Revista Istorică” (serie nouă), IX, nr. 3-4, 1998, p. 125.

insula Andros, trăind sub stăpânirea Țării Românești și egumenind din anul 1830, și la această mănăstire Horezu. S-a zugrăvit la vârsta de șaizeci și patru ani, din vremea cârmuirii lui, de către domnul Isidor Neugasse, în orașul Coroana - Brașov - al Austriei; 1846.³⁰ În fundal, o fereastră dezvăluie o vedere a mănăstirii Horezu, schițată într-un mod schematic, în colțul opus fiind plasată o draperie roșie.

Fig. 2. Portretul lui Hrisant Penetis (1846)
Colecția muzeală a Mănăstirii Hurezi

Cele două portrete dovedesc că renumele de portretist de care se bucura Isidor Neugass era cunoscut și peste munți. De altfel, obiceiul comandării unor portrete de către protipendada din Țara Românească cu prilejul unor vizite la Brașov este atestat și cu alte prilejuri în epocă. Astfel, același Hrisant Penetis este portretizat și de pictorul brașovean Atanasie Istrătescu cu doi ani mai devreme, în anul 1844, pe când se afla la cură de ape minerale la Araci (Arpătac)³¹, în apropierea Brașovului.³² De asemenea, în acest sens putem aminti și portretul Măiței Rizeanu, originară din Câmpulung, realizat de Mișu Popp cu prilejul unei vizite efectuată de aceasta la Brașov.³³

³⁰ *Ibidem*, p. 126.

³¹ Comuna Vâlcea, jud. Covasna.

³² C. N. Mateescu, *Însemnări despre arhimandritul Hrisant năstavnicul mănăstirii Horez. Note și acte*, în „Arhivele Olteniei”, XI (1932), nr. 63-64, p. 370.

³³ Paula Constantinescu, *Date și precizări privind trei picturi din secolul al XIX-lea aflate în patrimoniul Muzeului de artă al R. S. România*, în „Revista Muzeelor”, XV, 1978, nr. 15, p. 141.

Mai complexe din punct de vedere stilistic și compozițional sunt portretele pandant din colecția Muzeului Național Secuiesc Sfântu-Gheorghe, *Portret de bărbat*³⁴ și *Portret de femeie*³⁵, lucrări ce dovedesc capacitatea artistului de a se adapta exigențelor unor comanditari familiarizați cu genul portretului de șevalet, care, chiar dacă identitatea lor ne rămâne necunoscută, aparțineau fără îndoială claselor superioare din Transilvania. Cele două personaje sunt înfățișate din semiprofil, așezate lângă o măsuță rotundă, pe care sunt plasate obiecte ce fac trimitere la rolul lor social (instrumente de scris sau o vază cu flori). Isidor Neugass reia motivele draperiei, coloanei și deschiderii către peisaj, care, descinzând din iconografia barocului, deveniseră în epocă veritabile „clișee” compoziționale intrate în vocabularul vizual curent³⁶, însă artistul recurge la o scenografie mai elaborată comparativ cu cele două portrete analizate anterior. Atenția migăloasă cu care sunt redată detaliile este vizibilă atât în cazul costumelor, dar și a elementelor de interior - vaza cu flori prilejuindu-i artistului reprezentarea unei veritabile naturi statice - și a peisajului de fundal, care este conturat într-o manieră mult mai elaborată și mai veridică decât peisajul înfățișat în fundalul *Portretului lui Hrisant Penetis*.

Fig. 3. *Portret de bărbat* (1847)
Muzeul Național Secuiesc

Fig. 4. *Portret de femeie* (1847)
Sfântu-Gheorghe, nr. inv. A.1185

³⁴ Ulei pe pânză, 100 x 80 cm, semnat și datat pe verso: Peint par I. Neugass 1847, Muzeul Național Secuiesc Sfântu-Gheorghe, nr. inv. A.1185.

³⁵ Ulei pe pânză, 100 x 80 cm, semnat și datat pe verso: Peint par I. Neugass 1847, Muzeul Național Secuiesc Sfântu-Gheorghe, nr. inv. A.1184.

³⁶ Ispir Mihai, *Clasicismul în arta românească*, Editura Meridiane, București 1984, p. 36.

Portrete oficiale, lucrările realizate de Isidor Neugass în anii petrecuți la Brașov nu depășesc limitele portretisticii academiste din epocă. Rigiditatea specifică academismului este însă moderată de integrarea unor elemente Biedermeier. Familiaritatea pictorului cu portretistica Biedermeier este atestată de *Portretul familiei Csapó*³⁷ (1811), lucrare de tinerețe, emanând atmosfera idilică și sentimentală care reprezintă nota definitorie a stilului. Regăsim în portretele lui Neugass și alte caracteristici ale stilului Biedermeier: lumina uniformă și clară, de factură neoclasică, cromatica temperată, desenul exact, care delimitează cu precizie contururile, și descrierea minuțioasă a detaliilor. Limitele portretisticii lui Neugass sunt indicate de recursul la scheme compoziționale stereotipe și repetitive, atitudinea rigidă în care sunt redată modelele și caracterul plat al reprezentării, în care adâncimea este sugerată uneori defectuos (*Portret de boier, Portret de femeie*).

Spre deosebire de alți artiști călători, despre a căror prezență la Brașov avem doar informații sumare, am fost în măsură să creionăm o imagine mai complexă a activității lui Isidor Neugass la Brașov. Considerăm că exemplul lui Neugass este reprezentativ pentru tipologia artiștilor călători care în prima jumătate a secolului XIX colindau Europa Centrală și Țările Române.

ANEXE

ÎNȘTIINȚARE

Suptscrisul, care în călătoria sa ce face, fiind înbărbătat de mai mulți iubitori de arte ca sa'mi prelungiască cătvanii petrecerea aci, are onore a se recomanda înaintea ce. Public ca zugrav de portrete în oleiu, și ca unul ce are acel norocos talent de a copia întocma; el zugrăvește și lucruri istorice și bisericesti. Se află cu locuirea la Koronă Nr. 7, unde în tot minutul i se pot vedea zugrăviturile. Brașov, 14. Iulie 1845.

Isidor Naigas,
zugrav și artist academic.

(Gazeta de Transilvania, VIII, nr. 55, 9 iulie 1845)

³⁷ Béri Balogh Ádám Múzeum, Szekszárd f.a.

Reclamă artistică.

Subsemnatul are onoarea de a informa venerabilul și mult prea respectatul public, că la dorința mai multor iubitori de artă s-a oprit aici pentru ceva timp. Poate fi găsit în atelierul său din Piață în casa domnului Șef al Poștei v. Fronius (Friedrich von Fronius) la primul etaj.

Kronstadt, 10 Decembrie 1845

Isidor Neugass,
artist academic, portretist și pictor istoric

(Siebenbürger Wochenblatt, nr. 100, 15 decembrie 1845)

O scurtă meditație asupra zugrăvirei.

Mult miază plăcut a privi frumosul și sublimul în măiestria zugrăvirei; mult mă doare, că în cetatea noastră nu se află nici măcar o colecție de icoane și portrete măcar a vreunui privat mai însemnată; tot ce se află e răspândit. - În zilele trecute o norocire mă duce la D. Isidor Neugass, un zugrav, precum rari calcă pe la noi. Artistul acesta precum se vede născut în vrăstă, așa e născut și în arta sa. Cunoscut cu așa numitele școale de zugrăvie a Italiei, a Olandei, a Germaniei, apoi petrecu și 12 ani în Rusia, unde studie din temelie așa numita școală sau stil bizantin, precum adică trebuie a se zugrăvi frumos și plăcut în bisericile greco-răsăritene. Veniți la D. Neugass și priviți odată, de două ori, de noă ori cu luare aminte la icoana Skimbărei la față făcută pentru biserica cea mare din Șkei. Studiați icoana aceasta. Nu o veți afla încărcată cu coloare groase și sărătoare, cum bajocoresc alții stilul bizantin, ci veți cunoaște că penelul artistului era pătruns de ideea, carea i se cerea a o personifica; cauți eleganță? Vei afla; ceri însuflarea relegeasă dela cea icoană? Fii sigur că privirea de un pătrariu la dănsa îți va servi în loc de rugăciune.

D. Neugass are și o colecție de portreturi, dintre care capul unui persian ne plăcu de minune; iar portretele de la două dame sânt viața kiar.

G. B.

(Foaie pentru minte inimă și literatură, nr. 52, 24 decembrie 1845)

LUCRĂTORIA UNUI ARTIST.

(Atélie)

Sânt câteva săptămăni, decănd noi cu prilejul încunoștiințării unei icoane „Hristos în munte”, lucrată cu mult efect de D. Isidor Naigas, atinserăm ceva și pentru alte produse, pe care acest artist le mai avea gata. De atunci ne simțirăm îndemnați a mai cerceta pe lăudatul artist și produsele lui. Peste așteptare aflarăm, că lucrările i s’au înmulțit cu câteva bucăți prea frumoase, oare câte portrete sânt nemerite până la mirare; un cap de operă reprodus și alte cadre de o compoziție măreață îndrăsnim a le recomănda și celor cu gustul mai deprins întru judecarea artei de zugrăvit.

D. Naigas e ocupat de dimineața până seara; cu tote acestea primește pe vizitatori cu o singulară omenie. Dlui lucrează în casele numite a le lui Fronius în fruntea pieței.

(Gazeta de Transilvania, IX, nr. 27, 1 aprilie 1846)